או אין הלכה כר"ג או דילמא בדלא מלו גברי עסקינן וקא מבעיא ליה הלכה כרבי אליעזר או אין הלכה כר"א פשיטא בדלא מלו גברי עסקינן דאי סלקא דעתך בדמלו גברי עסקינן מאי תיבעי ליה האמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה אלא ודאי בדלא מלו גברי עסקינן ודר' אליעזר קמיבעיא ליה דיקא נמי דקאמר ליה יכנס מאי יכנס לאו בלא מחיצה איתיביה ר"נ בר יצחק לרבא נפל דופנה לא יעמיד בה אדם בהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרוס עליה סדין לפי שאין עושין אהל עראי בתחילה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת א"ל את אמרת לי מהא ואנא אמינא לך מהא [א]עושה אדם את חבירו דופן כדי שיאכל וישתה ויישן ויזקוף את המטה ויפרוס עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין קשיין אהדדי ל"ק הא ר"א הא רבנן דתנן [ב]פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א [ג]בין כך ובין כך פוקקין בו והא איתמר עלה [ד]אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ה]הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ביום טוב וא"צ לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת וחכמים אומרים [ו]מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אלא ל"ק הא כרבי מאיר הא כרבי יהודה דתניא [ז]עשאה לבהמה דופן לסוכה רבי מאיר פוסל ור' יהודה [ח]מכשיר רבי מאיר דקא פסיל התם אלמא לא מחיצה היא הכא שרי דלאו מידי קא עביד ורבי יהודה דקא מכשיר התם אלמא מחיצה היא הכא אסר ותיסברא אימר דשמעת ליה לרבי מאיר בהמה אדם וכלים מי שמעת ליה ותו רבי מאיר אליבא דמאן אי אליבא דרבי אליעזר להוסיף נמי אסר אלא אליבא דרבנן אימר דאמרי רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור אלא הא והא רבנן וכלים אבלים ל"ק [ט]הא בדופן שלישית הא בדופן רביעית דיקא נמי דקתני נפל דופנה שמע מינה

אלא

וקמיבעיא ליה הלכה כר"א. דאמר במתניתין (א) מי שילא חוץ לתחום שתי אמות יכנס: **דיקא נמי.** דבדלא מלו גברי הוה: **דאמר ליה.** רב נחמן עשה לו מחילה של בני אדם ויכנס למה ליה למימר יכנס אלא הכי קאמר יעשה המחילה [עד] השתים ואחר כך יכנס הוא מעצמו בלא מחילה: **נפל דופנה.** של סוכה: **ולא יזקוף את המטה.** שיש לו בסוכה כנגד הפרצה ואע"ג דלא מיחזי כבנין דדומה כמתכוין לפנות לו מקום הסוכה אפי' הכי אסור וקשה להנך דשרו לעשות מחילה של בני אדם בשבת: **כדי שיאכל וישתה ויישן.** עיקר מצותה של סוכה בג' דברים הללו: **ויזקוף את המטה כו'.** אלמא שרי ופרכינן קשיין אהדדי: **ואם לאו אין פוקקין בו.** דדמי לבונה שמוסיף על סתימת הבית ואף על פי שעראי הוא שהרי יחזור ויפתחנו: **והא איתמר עלה.** דאפי' רבנן לא שרו אלא להוסיף כגון פקק חלון דתוספת בעלמא הוא וברייתא שרי למיעבד דופן לכתחילה: **ר' מאיר פוסל.** מפרש במסכת סוכה [דף כג.] שמא תברח: **דלאו מידי קא עביד.** דכיון דלא מתקן לסוכה אע"ג דעביד אהל שרי דקסבר עושין אהל עראי והואיל דלא מתקן סוכה אינו אלא אהל עראי ושרי. ואכתי טובא איכא למיפרך עלה דהא כדי שיאכל וישתה ויישן קתני אלמא לתקנה לסוכה קאתי הא פרכינן עליה פירכי טובא עד דמפקינן ליה מטעמא: **אימור דשמעת ליה לרבי מאיר.** דפסיל: **בהמה.** משום שמא תברח: **אדם.** שיש בו דעת לעמוד או כלים שאין זזין ממקומן מי שמעת ליה והאי תנא אדם וכלים הוא דקתני עושה את חבירו דופן ויזקוף את המטה: **ותו.** נהי דלא מתקן לה לסוכה: **ר' מאיר.** דמוקמת להא דשריא אליביה ומשום דלא הוי תיקון מחילה ואהל דלאו הכשר מחילה(ד): **אליבא דמאן.** דשרי ר' מאיר לא קאמר כר"א רביה ולא כרבנן דהא פקק החלון אין בו מצות סוכה ולא שרו רבנן אלא להוסיף: **אלא הא והא רבנן.** והא דקתני נפל דופנה לא יעמיד בה כו': **בדופן שלישית.** דבשתי דפנות אין קרוי אהל וכי עביד בה דופן שלישית משוי ליה אהל ומודו רבנן דאין עושין אהל עראי בתחילה והא דתני מותר בדופן רביעית דבלאו הכי הוי אהל והאי תוספת בעלמא הוא ורבנן לטעמייהו דאמרי מוסיפין אהל בשבת: **דיקא נמי.** דהא דקתני אסור בדופן שלישית קאי: **דקתני נפל דופנה.** דמשמע דופן שהיא מותרת בה ורביעית לא הויא תיקון סוכה דתנן (סוכה דף ג.) ושאין לה שלש דפנות פסולה הא בג' כשירה:

אלא

או דילמא בדמלו גברי עסקינן. והשתא אפי' אי אין הלכה כרבי אליעזר יכנס וא"ת כיון דאמרי רבנן אפי' אמה אחת לא יכנס אע"פ שד' אמות שלו מובלעות בתוך התחום ראשון ה"נ כי מלו גברי מחילות ומגיעות תוך התחום לא יכנס ויש לומר דלא דמי דהכא כשמסלק מחילה דגברי וכבר יצא ע"י מחילה מארבע אמות שנתנו לו חכמים (ב) ומעתה היה ליתן לו ארבע אמות אחרות וכיון שהוא בתחום ראשון לא ניתן לו ד' אמות אחרות אלא חוזר לתחומו הראשון אבל נבלעת ד' אמות שלא הפסיד בכניסתו ד' אמות לא יכנס: **דאי** בדמלו מאי תבעי ליה. ואף על גב דרבי מאיר פוסל לקמן בהמה לדופן סוכה פשיטא ליה דהלכה כרבי יהודה אבל אין לפרש דבאדם אפי' רבי מאיר מודה דלא שייך ביה שמא יברח דלאו היינו טעמא דר' מאיר כדמסיק פרק הישן (סוכה ד' כג.) והא דפריך לקמן אדם וכלים מי שמעינן ליה היינו לאמן דמפרש בסוכה דטעמא דרבי מאיר חיישינן שמא תברח: **כדי** שלא תפול חמה על המת. והא דאמרינן בפרק כירה (שבת ד' מג:) אין עושין מחילה למת בשביל מת הא דשרי הכא היינו כדמפרש התם באין בני אדם ויושבין בגלדו וכו' ור"י מפ' דהכא הוי שפיר בשביל מי שאם יסריח המת יצטרכו לצאת מן הסוכה: **פקק** החלון. בפ' כל הכלים (שבת דף קכה:) פ"ה דהאי חלון הוי למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל והביא ראיה מפ' כל גגות (לקמן ד' צד.) גבי רב ושמואל דהוו יתבי בההוא חצר נפל גודא (ג) ביני וביני אמר שמואל נגודו ליה גלימא אהדריה רב לאפיה ופריך לשמואל למה לי למעבד הכי והאמר זה מטלטל עד עיקר מחילה כו' ומשני דשמואל עביד לצניעות בעלמא משמע שאם היה שמואל אוסר לטלטל כרב לא הוה קשה מידי דהיכי שרי למיעבד הכי אלמא לא חשיב אהל בדפנות מן הצד והא דקפיד רב לא אעשיית מחילות אלא משום דקסבר אסור לטלטל הסדין בתוכה ובפ"ק דסוכה (ד' טו:) גבי עובדא דשכחו ולא הביאו ס"ת מערב שבת למחר פרסו סדינין על גבי עמודין והביאו ס"ת וקראו בו ופריך פרסו לכתחילה ומי שרי והאמר מר הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בשבת רש"י ל"ג אלא פרסו סלקא דעתך פירוש אין הביאו דרך רשות הרבים ומשני אלא שמצאו סדינין פרוסין ואין נראה למחוק הספרים ועוד מאי קשיא ליה אין הביאוס דלמא הביאוס דרך מלבושים ועוד דבשמעתין מוכח דמן הצד שייך עשיית אהל דלעשיית דופן מייתי ליה ועוד דלשון חלון שייך בכותל ובגג קרי ליה ארובה כדתנן (ביצה דף לה:) משילין פירות דרך הארובה ונראה לר"ת דמן הצד שייך עשיית אהל והיכא שהמחילה מועלת להתיר חשוב עשיית אהל בתחלה כההיא דפירסו סדינין ולרב דאסר לטלטל בכל גגות שייך עשיית אהל לכתחילה ואעשיית מחילות קפיד והוי כדופן ג' של סוכה דחשבינן ליה הכא אהל אבל לשמואל דשרי לטלטל לא חשיב אלא תוספת אהל כמו דופן רביעית של סוכה דחשיב ליה תוספת משום דבלאו הכי מישתרי ואי הוה אסיר שמואל כל שכן דהוה פריך ליה היכי שרי למיעבד הכי ומאן דשרי תוספת אהל למעלה נמי שרי כדמוכח בהמוצא תפילין (לקמן דף קב.) גבי הני דיכרי דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא ובפ' הישן (סוכה דף כ:) גבי ר"א שבנת בסוכתו של ר' יוחנן: **רבי** מאיר דקפסיל התם אלמא לאו מחיצה היא. השתא בעי למימר דאיירי בדופן שלישית אפ"ה לא חשיב אלא תוספת בעלמא לר"מ דקפסיל וקשה הא קתני בהדיא התם כדי שישתה ויאכל ויישן ובקונטרס פי' דהוה מצי למפרך אלא בלאו הכי פריך שפיר אך מ"מ קשה דמאי פריך בסמוך אימר דאמור רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור הא אמר דלר"מ דקפסיל לא חשיב אלא תוספת בעלמא ע"כ יש לומר דהיינו ודאי דפריך מדקאמר כדי שיאכל וישתה ויישן אלמא מיתכשר סוכה בהכי דעיקר מצות סוכה בג' דברים הללו ואם כן הרי עשיית אהל לכתחילה הוא אך קשה להשר מקולי דהשתא כי משני הא ר"מ הא ר' יהודה לא תירץ כלום אמעשה דנחמיה ונראה לפרש דה"פ כיון דפוסל ר"מ לז' ימי סוכה שאינה יכולה לעמוד שם כל ז' גבי נחמיה שרי לכתחילה אע"ג דמהני לא חשיב אלא תוספת בעלמא כיון שאותה מחילה אינה ראויה לז' וכן הא דקתני כדי שיאכל וישתה ויישן שרי דליכא למיחש שמא תברח לפי שעה ובתר הכי פריך אימר דאמור רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור דכיון דמהני אפי' לשעה חשיב עשיית אהל לכתחילה כמו פקק החלון:

כל

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה טו טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יג:
ב [מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ל טוש"ע או"ח סי' שנג סעיף א]:
יח ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטו ס"א:
יט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כ ה מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' טז טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף יא:
כא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג בהג"ה [וסימן שטו סעיף א]:

רב נסים גאון

וקא מיבעיא ליה הלכה כר' אלעזר או אין הלכה כר' אלעזר, היינו דאמר ר' אלעזר בהדין פירקא במשנה, מי שיצא חוץ לתחום אמה אחת לא יכנס ר' אלעזר אומר ב' יכנס ג' לא יכנס.

רבינו חננאל

ואסיקנא לעולם פשיטא ליה לרב חסדא דהילכתא כרבן גמליאל דשרי להלך בכולה, ולא בעא אלא הכא דלא מלי גברא עד התחום. וא"ל רב נחמיה זיל עביד ליה מחיצה של בני אדם ויהלך נחמיה עד שיגיע בשתי אמות קרוב לתחומו, ויכנס אילו שתי אמות בלא מחיצה, כר' אליעזר דאמר כי שיצא חוץ לתחום שתי אמות יכנס, שלש לא יכנס. ומותבינן עליה מיהא דתניא נפלה דפנה לא יעמיד בה לא אדם ולא בהמה ולא כלים כו'. הנה אין עושין מחיצה מבני אדם בתחלה ביום טוב קל וחומר בשבת. א"ל איני והתניא עושה אדם את (חביתו) [חבירו] דופן כדי שיאכל וישתה ויישן ויזקוף המיטה ויפרוש עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין. ואמרינן אי הכי קשיין אהדדי. ואתינן לפרוקי הא ר' אליעזר הא רבנן. ונדחה הדין פירוקא. ואסיקנא הא דתניא עושה אדם את (חביתו) [חבירו] דופן ר' מאיר היא, (דתנן) [דתניא] עשאה לבהמה דופן לסוכה ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר, ר' מאיר דפסיל התם ואמר לאו מחיצה הוא קא שרי הכא דלא עביד ולא כלום, לר' יהודה דמכשיר התם אלמא מחיצה היא, (הכא דקתני) [קתני הכא] לא יעמיד בה אדם דמחיצה היא דעביד ואסיר. ואקשינן ותיסברא דלר' מאיר ולר' יהודה ניניהו, אימור דשמעת להו דפליגי בבהמה, אבל אדם וכלים מי שמעת להו [דלא עבדי] בהו מחיצה ונדחה גם זה. ואסיקנא אלא הני מתניתא תרוייהו לרבנן ניניהו [דפליגי] על רבי אליעזר [וס"ל] דשרי להוסיף אאהלי עראי בשבת וכל שכן ביום טוב, וכלין אבלין לא קשיא, הא דתניא אין עושין ברופן שלישית.

מסורת הש"ס

א) שבת קכה: קלו: סוכה כו., ב) שבת שם [תוספ' סוכה פ"א ה"ה לקמן פו:], ג) סוכה כג., ד) בס"א: מלוה.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וקמבעיא ליה וכו' דאמר במתני'. נ"ב לקמן דף נג ע"ב: (ב) תוס' ד"ה או דילמא וכו' חכמים מעתה היה ראוי ליתן לו: (ג) ד"ה פקק וכו' דביני ביני אמר להו שמואל שקילו גלימא נגידו ביה אהדדי נכ:

◆

מוסף רש"י

פקק החלון. כגון ארובת הגג (שבת קלו:). בזמן שקשור. שם כל שעה (סוכה כו:). ותלוי. שאינו נגרר בארץ, שהכל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (שבת קכה:). פוקקין בו. כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף (סוכה כו:). ואם לאו אין פוקקין בו. דמחזי כמוסיף על הבנין (שבת קכה:) דמוסיף הוא על סתימת אהל (סוכה כו:). הכל מודים. ר"א ומחלוקתו שנחלקו בתוספת אהל ארעי גבי פקק חלון, דליכא למ"ד פוקקין בו ואע"ג דמוסיף על אהל ארעי הוא, מודים שאין עושים את כל האהל לכתחילה (לקמן פו:) לפרוס מחצלת על ד' מחיצות או על ד' קונדסים להיות צל לאהל מן החמה, ודוקא גג אבל מחילה לאו אהל הוא ושרי לפורסה לצניעות כדאמרינן (לקמן צד.) בעובדא דשמואל, ופקק החלון דמתני' משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין (שבת קכה:). אלא להוסיף. כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה, דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא (שם): כגון פקק זה שאינו אלא תוספת ארעי על האהל (שבת קלו:).